

Tebenna bjer kandrella

Krisslegnidmal

Fjärilar, Malar m.fl.

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Choreutidae (gnidmalar), **Släkte:** *Tebenna*, **Art:** *Tebenna bjer kandrella* - krisslegnidmal (Thunberg, 1784) **Synonymer:**

Kännetecken

Vingbredd 11-14 mm. Framvingens grundfärg ganska mörkt rostbrun. En bred gråaktig linje löper från framvingens bakkant till framkanten. Den är först delad men går ihop i mitten på vingen. Även nära vingkanten löper oregelbundna smalare grå eller rostgula linjer. En linje nära ytterkanten löper från bakkanten och uppåt men viker nära framkanten ganska skarpt av snett inåt och uppåt till framkanten. Efter böjningen blir linjen något ljusare. På yttre halvan av vingen finns även ett antal större och mindre svarta fläckar samt små glänsande prickar som sitter både i de svarta fläckarna och ute i de bruna fälten (Lennartsson & Björklund 2014). Bakvingarna är något ljusare bruna än framvingarna med en kort, ljus och mycket smal linje en bit innanför bakvingens ytterkant.

Utbredning och status

Krisslegnidmalen finns i Sverige bara på Öland och i Västergötland. På Öland är den troligen spridd över det mesta av ön, medan den i Västergötland bara är känd från två lokaler vid Kinnekulle (Svensson et. al 1994, Lennartsson & Björklund 2014). Arten är vida spridd i Europa från Norden, utom Norge, ned till Medelhavets öar men med många luckor i utbredningen. Den saknas även i Storbritannien, Beneluxländerna och sydöstra Europa från Ungern och Rumänien och nedåt (Karsholt & Razowski 1996). Krisslegnidmalens status är osäker i Sverige, men dess begränsade utbredning gör den sårbar. Den är lokal men inte särskilt ovanlig där den finns. Det är svårt att följa krisslans utveckling på Öland beroende på att den minskat på vissa ställen på grund av för intensiv hävd medan den på andra lokaler ökat på grund av svag eller utebliven hävd.

Ekologi

Krisslegnidmalen lever på krissla *Inula salicina* och det är okänt men inte otroligt att den även lever på luddkrissla *Inula britannica* (Lennartsson & Björklund 2014). Från utlandet anges även martorn *Eryngium* sp. och tistlar *Carlina* sp. och *Carduus* sp. som värdväxter (Belin 2003) men det finns inga sådana observationer i Sverige. Fjärilen flyger på dagen från mitten av juli genom augusti månad. Den viker ihop vingarna och får ett mycket rundat utseende och är lätt att se då den brukar sitta öppet mitt i blomman. Arten följer värdväxten och förekommer alltså på ganska frisk till fuktig mark som ängsmarker, skogsängar, vägkanter, dikesrenar och alvarmark på tjockare jordtäcke. Krissla förekommer även på strandängar men det är okänt om krisslegnidmalen lever i sådana miljöer. Larven gör under juni-juli ett spinn på ovansidan av krisslans blad.

Hot

Främst upphörd eller minskad beteshävd som bidrar till igenväxning med vedartad vegetation samt höga gräs och örter. Krisslan är dock ganska konkurrenskraftig och kan snabbt ta över som dominerande växt vid utebliven hävd och nästan bli ett problem på betesmarker. Den kommer givetvis att trängas tillbaka i takt med att vedartad vegetation och annan växtlighet kommer in. I ett sent bete är krisslan ganska betestålig men klarar givetvis inte ett alltför hårt betestryck. Det finns exempel på att arter knutna till krissla försvunnit genom alltför hårt bete på grund av att krisslan i det närmaste försvunnit eller blivit kvar i mycket små bestånd (Lennartsson & Björklund 2014).

Åtgärder

Det är osäkert hur skötsel lämpligast bör utformas för att gynna arter som är knutna till krissla (Lennartsson & Björklund 2014). Extensiv beteshävd, helst kanske från senare delen av sommaren, bör fungera. Svårigheten med slåtter är att få den rätt i tiden för att inte missgynna varken fjärilen eller larven. Kanske bör den utföras antingen mellan larvstadiet och den vuxna fjärilens flygtid, eller senare under hösten när fjärilen flugit över. Vid slåtter bör även vissa ytor undantas så att en roterande hävd uppnås mellan åren. Öppen mark blir ofta igenväxande med vedartad vegetation exempelvis slån och en. Återkommande röjningar är därför ofta nödvändiga. Blir röjningen för hård kan dock röjgödslingsseffekt av multnande rotdeklar skapa en kraftig sly- och gräs-/örttillväxt och det kan därför vara nödvändigt att röja varsamt. Vid betesdrift är det viktigt att denna inte blir för intensiv och överlag så minskar insektsrikedomen vid intensivt bete.

Naturvård

Åtgärdsprogram: Fastställt

Litteratur

- Belin, V. 2003. *Nachtfalter der Tschechischen und Slowakischen Republik*. Nakladatelstvi, Kabourek, Zlin.
- Karsholt, O. & Razowski, J. 1996. *The Lepidoptera of Europe: A distributional checklist*. Apollo books, Stenstrup.
- Lennartsson, T. & Björklund, J-O. 2014. *Åtgärdsprogram för hotade arter på krisslor, 2014-2018*, rapport 6632. Stockholm, Naturvårdsverket.
- Svensson, I. 1993. *Fjärilskalender*. Förlag Hans Hellberg, Kista.
- Svensson, I., Elmquist, H., Gustafsson, B., Hellberg, H., Imby, L. & Palmquist, G. 1994. *Catalogus lepidopterorum suecicae*. Naturhistoriska riksmuseet & Entomologiska föreningen, Stockholm.

Författare

Mats Lindeborg 2015.